

HEMEL, Jan-Baptist van (Zoerle-Parwijs 12 maart 1758 – Mechelen 6 november 1866).

Werd in 1821 tot priester gewijd en was van 1820 tot 1823 poësisleraar in het bisschoppelijk Sint-Janscollege te Mechelen. In september 1823 werd Van Hemel onderpastoor van Mechelen. Hij was betrokken bij de publicatie van een vlugschrift tegen de godsdienstpolitiek van koning Willem I. Om te ontsnappen aan het aanhoudingsmandaat verliet hij Mechelen in de avond van 23 januari 1826. Via vicaris-generaal Affre van Amien bekwam hij een plaats als poësisleraar (later leraar retorica) aan het college (vanaf 1828 Klein Seminarie) van het Franse Saint-Riquier. Na de **Belgische Revolutie** werd hij in 1831 benoemd tot leraar retorica aan het **Klein Seminarie van Mechelen** in opvolging van **Jan-Baptist David**. Hij werd daar vanaf 1835 superior en zou zo gedurende jaren een stempel drukken op de instelling. In 1854 werd hij vicaris-generaal. Hij werd de rechterhand van de Mechelse aartsbischop **Engelbert Sterckx** in de uitbouw van het middelbaar onderwijs in het diocees. In 1856 verleende de Katholieke Universiteit van Leuven hem het eredoctoraat in de theologie. In 1862 werd hij benoemd tot pauselijk kamerheer.

Van Hemel had een belangrijke richtinggevende stem in de aanpak van het moedertaalonderricht en het taalregime in de diocesane instellingen van Mechelen in de eerste decennia na 1830. Hij stond met sympathie tegenover de volkstaal en de beginnende V.B. Op de prijsuitdeling van 1839 in het Klein Seminarie van Mechelen hield hij als superior, in aanwezigheid van kardinaal Sterckx en nuntius Fornari, een toespraak over het beoefenen van de

moedertaal, een tekst die later gepubliceerd werd in het *Belgisch Museum*. In hetzelfde jaar gaf hij publiek te kennen dat hij en zijn leraars de **Commissiespelling** zouden volgen. Hij zou corresponderend lid geweest zijn van de Maatschappij van Vlaemsche Letteroefening **De Tael is gan(t)sch het Volk**. Op verzoek van David betuigde hij zijn steun aan het **petitionnement** van 1840. Zijn steun aan de V.B. impliceerde wel dat hij die in katholieke banen probeerde te leiden. In 1839 beloofde hij tegenover **Ferdinand A. Snellaert** meer intekenaars *parmi les nôtres* van zodra zou blijken dat het op te richten **Kunst- en Letterblad** indirect ook de religieuze belangen zou dienen. Als lid van de regeringscommissie voor het aanschaffen van boeken voor de gevangenisbibliotheken wist hij **Hendrik Conscience** te bewegen tot een 'gekuiste', voor de Kerk aanvaardbare uitgave van *Het Wonderjaar* en van *De Leeuw van Vlaanderen* zodat die werken ook zonder gevaar voor de moraal in het onderwijs konden gebruikt worden. In 1839 had hij **Jan F. Willems** om dezelfde redenen aangespoord tot een herwerking van de vertaling van zijn *Reinaert*, wat ook gebeurde. De onverwachte vervanging van de krant **Vlaensch België** door het uitgesproken katholieke blad *De Vlaemsche Belgen* was eveneens het werk van Van Hemel.

Ondanks zijn steun aan het **petitionnement**, dat aanstuurde op de gelijkberechtiging van Frans en Nederlands in de scholen, opteerde Van Hemel niettemin voor een Franse omgangstaal in zijn instelling omdat hij die noodzakelijk achtte voor een verzorgde opvoeding van de leerlingen. Alleen op die manier konden naar zijn mening de bisschoppelijke scholen concurreren met het officieel onderwijs en kon de kwaliteit van de priestervorming voldoende gegarandeerd worden. De kwaliteit van het onderwijs werd immers door de ouders en de publieke opinie afgemeten aan de kennis die zij de leerlingen bijbracht van het Frans: *C'est vraiment triste*, schreef hij in 1841 aan Sterckx, *comme sous ce rapport nos établissements ecclésiastiques restent en arrière auprès des maisons tenues par les libéraux; et pourtant, on ne saurait le nier, c'est par la langue française qu'on juge aujourd'hui de notre savoir et qu'on se croit encore supérieur à un grand nombre de nos prêtres, qu'on regarde comme ayant reçu une bien mince éducation; parce qu'on parle et parce qu'on écrit si mal le français*. Tijdens de recreaties en tijdens de lessen moest er dus Frans gesproken worden. De leerlingen konden enkel de tekst van de catechismus in hun moedertaal aanleren. Overigens was Van Hemel in deze opvatting modern tegenover wat er bijvoorbeeld in diezelfde decennia in West-Vlaanderen gebeurde, waar het bisschoppelijk onderwijs nog sterker bleef vasthouden aan het Latijn als voertaal en omgangstaal. Van Hemel kantte zich ook tegen het gebruik van het **signum linguae** omdat dat de tweedracht tussen de leerlingen aanwakkerde.

In de visie van Van Hemel, die waarschijnlijk typerend was voor vele onderwijsmensen van zijn generatie, stond een Franse omgangstaal in zijn instelling dus een gelijkberechtiging van de beide landstalen niet in de weg. Hij wilde die gelijkberechtiging evenwel uitsluitend gerealiseerd zien op het vlak van een volwaardig Nederlands vakonderricht en in een vaderlandslievende collegegeest. Hij hechtte een groot belang aan het goed onderricht van de moedertaal en werkte daarvoor gedetailleerde richtlijnen uit. Tegenover Willems beloofde hij dat de vertaling van *Reinaert*, na aanpassing voor schoolgebruik, "in alle scholen als klassiek aanveerd (zal) worden" en dat hij het werk zou steunen. Hij trad hiervoor als bemiddelaar op met de drukker P.J. Hanicq. Vanaf 1841 prijkte het werk door Van Hemels toedoen op de lijst van Nederlandstalige school- en leesboeken voor het middelbaar onderwijs. De leerlingen kregen ook kansen voor het beoefenen van de moedertaal in de Academie voor letterkunde en muziek die sedert 1833 in de instelling bestond. De richtlijnen voor het moedertaalonderricht die Van Hemel voor de eigen instelling uitwerkte kregen algemene geldigheid in de colleges van het aartsbisdom. Ze vonden een positieve weerklank. In het algemeen verslag van de **Grievencommissie** (1859) sprak Snellaert met lof "over de wyze hoe men het onderwys en kennis van het Vlaemsch in de aertsbisschoppelyke scholen van Mechelen waerdeert".

LITERATUUR: P. Claessens, *Vie et travaux de Mgr. Jean-Baptiste Van Hemel*, 1866; – L. Wils, *Kanunnik Jan David en de Vlaamse beweging van zijn tijd*, 1957; – A. Deprez, *Jan Frans Willems. Een bijdrage tot zijn biografie tot 1824*, 1966; – A. Deprez, *Kroniek van Dr. F.A. Snellaert. 1809-1872*, 1972; – J. Eraly, *Het kleinseminarie van Mechelen. 1830-1880*, KUL, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1977; – L. Gevers, *Kerk, Onderwijs en Vlaamse beweging. Documenten uit kerkelijke archieven over taalregime en vlaamsgezindheid in het katholiek middelbaar onderwijs. 1830-1900*, 1980; – M. de Smedt, *De literair-historische activiteit van Jan Frans Willems (1793-1846) en Ferdinand Augustijn Snellaert (1809-1872)*, 1984; – K. Swenden, 'Hemel, Jan Baptist van', in *NBW*, XI, 1985.

LIEVE GEVERS